

havns Amager, og vi ønsker at forsyne Hovedstaden rigeligt med de forskellige Landbrugsprodukter, om end den i Landboens Øjne er alt for stor. Den er en naturlig Residens- og Handelsby, men som Fabriksby er den vokset Landet over Hovedet; vi har Havne nok.

Som et Led i Bestræbelserne for Forsyningen af Byerne og for at eksportere har vi oprettet en *Samlecentral i Odsherred*, og naar vi faar bygget frostfri Oplagsrum, kan der herfra leveres Kartofler, Gulerødder o. s. v. Vinteren igennem. Tillige har man vedtaget at bygge en Fabrik: Holbæk Amts Konservesindustri (»Haki«), der ogsaa skal være et Led i Forsyningen ved at levere konserverede Varer, bl. a. Asparges og Marmelade.

Vil man nu i Byerne udfolde en Smule Anstregelse, saa Vejen fra Producent til Konsument bliver den kortest mulige, kan disse Virksomheder blive udmærkede Led i Forsyningen til Gavn for begge Parter. —

Trods Pessimisme fra mange Sider er Tiden en stor Tid, et Verdenstidsskifte. Og bruges Atomenergien, Helicopteren o. s. v. paa fornuftig Maade, og dermed mener jeg i Fredens og Civilisationens Tjeneste, er der uanede Muligheder for Fremskridt, ikke alene for Landbruget, men i det hele taget og paa alle Omraader. Men Forbindelsen dermed maa for Menneskene være: Hjemliv, Kulturliv og et Demokrati, der hviler paa et aandeligt Grundlag, saa det ikke udhules.

Fra „**Drukkenskab og Ørkesløshed**“ til „*Livlighed og Driftighed*“

Odsherreds Beboere karakteriseret af Historiekrivere for 200 og 100 Aar siden.

Odsherreds Beboere har altid haft et Særpræg over sig. Det er blevet mindre, efterhaanden som Forbindelsen med Omverdenen er blevet større. Odsherred er ikke mere en »afsides« Halvø, og her som andre Steder virker mange forskellige Faktorer paa at udslutte de gamle Skel mellem Dialekter, Karaktertræk og nedarvede Skikke.

Men ganske morsomt er det at se tilbage paa den Karakteristik, der fra Tid til anden er givet af Odsherreds Befolkning.

I 1743 blev der af Cancelliet til Amtmændene udsendt et Spørgeskema med 33 Spørgsmaal til Brug ved en stor historisk-topografisk Danmarksbeskrivelse, som imidlertid aldrig udkom, men hvortil Forarbejderne blev gjort og er bevaret i Det kgl. Bibliotek.

Amtmand *Frederik Adeler*, Dragsholm, Sønneson af Cort Adeler og Søn af den første Adeler paa Dragsholm, gav i sin Indberetning et ikke særligt flatterende Billede af Egnens Befolkning. Han omtaler Bøndernes Drukkenskab, baade Mænds og Kvinders, deres Ørkesløshed, Efterladenhed »og andre slige Laster, hvorved de forside og ruinere deres iboende Gaarde«. »Endskønt Proprietærerne lader dem blive sat fra Gaardene og til Huse og straffer dem med Arbejde, saa agtes det ikke meget, men mangan Gaardmand ønsker at være Husmand, da de med større Magelighed kan have Brødet. Naar Bønderne, som til fornævnte Laster er hengivne, vente ingen Straf for deres Forseelse, er det ikke venteligt, at de afstaa deres onde Levevis, men bliver derudi fremturende, deres Herskaber til Skade.«

Det tør nok siges, at Betragtningerne er gjort ud fra et temmelig ensidigt Synspunkt: i hvilken Grad Bønderne kunde være til Nytte.

Iøvrigt fremhæver Amtmanden, at Luften i Odsherred er »kold, fugtig, blandet med sure og salte Stranddunster«, og »de unangenehme fatigerende Blæst og Vinde« indvirker paa Humøret. Det giver Anledning til »Dybsindighed, Snildhed, Eftertrægtomhed og Koldsindighed, saa de er lydige, taalmodige, agter ringe om Døden, men den usunde Luft gør dem begærlige efter Hvile og Magelighed, samt hvad deraf afhænger, og den vaade Kuld driver dem at søge det, som kan tørre og varme baade udvortes og indvortes!«

»Et Folk, der skal regieres med Forstand.«

I Aarene 1739—57 var *Lyder Høyer* Degn i Grevinge. Han var en flittig historisk-topografisk Forfatter. Han efterlod sig i et Haandskrift fra Aar 1750 en Beskrivelse af Grevinge Sogn, som i vor Tid blev udgivet og suppleret af Lærer *Ferd. Petersen-Blidstrup*, Frenderup.

Degnen *Lyder Høyer* beskriver især de Odsherredboere, der hører hjemme i Grevinge Sogn. Og han er ikke blødsøden overfor sine samtidige. Han skriver:

»Indbyggerne i Grævinge Sogn ere af middelmaadig Vext og Statur, men ikke af ret stærk Complexion, dog blive nogle af dem ved deres Magelighed temmelig gamle. De er af Natur ladsnigende, følgelig ikke ret gode Avlsbønder, saa de kand med Cretenserne hente deres Skudsmaal i Bibelen fra Apostelen Paulum og med Cyprianerne i den verdslige Historie eller Geographie faa paa skrevet af Johan Hübner. Deres Guds frygt er meere tvungen end sand, bestaar meere i Ord end i Gierning. I det almindelige Levnet vide de i Omgængelse flux at temporisere eller paa bredt Dansk sagt, ere de noget falske og tvetungede. Vel bleve der i den svenske Krig

Ao. 1658 mange Gaarde lagt øde, hvoraf Familieme siden uddøde, da Gaardene ikke igjen bleve bygte, men fleere Gaardes Ødelæggelser er siden forvoldet formedelst deres Hovedlyde: Dovenskab, som geleidet af Drukkenskab, Horerie og andre Enormiteter gik i Svang blant dem, medens ovenmældte Jøde Teixera eyede Sognet, ja tog omsider Overhaand, medens Rytteriet laa, fra 1694 indtil Freden Ao. 1720 blev sluttet mellem Danmark og Sverrig, vexelvijs her og andetsteds indquarteret i Odsherred. Heraf kom det, at Grævinge Sogn saa vel som det andet Gods i Odsherred, da Kongen Ao. 1694 den 15. Octobris sendte Rytteriet herind, efter at han hade, som tilforn sagt er, taget det til sig, befandt sig i slet Stand . . . I hvor vel nu alting er lavet for dem, og meent dem vel, saa kand det dog siges mange af dem til Blusel, at de skionne kun lidet paa deres gode Frihed, men Friheden gjør dem ofte rasende og gienstridige, saa de eludere (tilsidesætter) god Tugt og Orden, foragte, hade og med Bagtalelse forfølge dem, der vil rette deres vrang Væsen og føre dem fra deres gamle, onde Vaner, ja, tillegge dem heslige Øgenavne og lade sig ikke sige i Mindelighed, førend Magten ved Tvang paalægger dem Lydighed. Det er derfor et Folk, som skal baade læres og regieres med Forstand, med Mildhed og Strengthed tillige at give og tage i rette Tid.«

En særlig Stamme.

Biskoppen og Professoren Erik Pontoppidan skriver i 1763 i »Danske Atlas«, den første egentlige danske Topografi, om Odsherreds Beboere:

»Bønderne er nogenlunde velhavende. De holdes for gode Jord-Dyrkere, saa og Fiskere, Sælhunds-Jægere og til deels Salt-Sydere, til eget og Naboernes Behov.«

Omkring Aar 1800 skriver Præsten i Everdrup L. M. Wedel i en Beskrivelse af Odsherred i sin Rejsedagbog: »Man angiver, at Odsherreds Bønder i Almindelighed ere meget sædelige og flittige fremfor mange andre; Luxus i forskjellige Henseender har endnu ikke faaet Herredømme hos dem, de klæde sig i eget Fabrik-Arbejde, da der findes en Væv næsten i hvert Huus. Deres Sprog er saare reent Dansk, og Udtalen ikke slæbende, men hurtig og rask, og i deres Væsen have de meget, der gjør, at man maa ynde dem og deres jævne Godmodighed.«

En lidt nyere Forfatter, St. A. Bille, karakteriserer for ca. 100 Aar siden i sin Bog »Danmark i Skildringer og Billeder« Befolkningen i Odsherred som haardfør, arbejdsom og livligere end den sønden paa. »Det er ikke urimeligt,« siger han, »at der, da Herredet var en Ø eller flere Øer, her har udviklet sig en særlig Stamme. Mændene er høje og kraftige, Kvinderne granvoksne og særlig vel byggede.«

Overgaar alle andre Sjællændere.

Sognepræst i Holbæk i Aarene 1821—49, Professor, Dr. theol. og phil. Jens Henrik Larsen, der har sat sig et smukt Minde i Bogen »Holbæk Amt, topografisk beskrevet« fra 1832, interesserer sig stærkt for Odsherred-

boerne. Han beskriver først Nordboens triste Lod paa Grund af Klimaet: »Nordbo-Almuen sidder tre Fjerdedele af Aaret i den lave, qualme og mørke Stue, har i de korte, mørke Dage intet, der kan opmuntre Aanden uden Spiritus og Kort, maa med Besværighed skaffe sig Lysning og Varme for dog at kunne udrette noget, og i den fjerde Part af Aaret kan han ikkun med Møje aftvinge det kolde Klima og den ufrugtsomme Jord det fornødne til Føde og Klæde for sig og sine.« Imidlertid kan en human Regering og en klog og ædel Bestyrelse meget modarbejde dette Flegma, siger Forfatteren, og Odsherred har i Særdeleshed den Lykke som Hans Majestæts umiddelbare Ejendom og hans Villies Udførelse ved indsigtfulde og humane Bestyrere.

»Man ser derfor ogsaa,« skriver han videre, »at Odsherredboerne (Odsinger) i Livlighed, Driftighed og Sans for noget højere end det daglige Almuelivets Former overgaa alle andre af de Sjællandske Egenes Beboere, ligesom de og have et smukkere, takkeligere og livligere Udseende end Almuen paa de fleste andre Steder. De have vel ogsaa fordem for en 60 Aar omtrent været i lige Slaverie med den øvrige Sjællandske Almue, men deels synes de at have noget naturlig raskere hos sig, deels har, som ovenmeldt det Meste og mere end $\frac{3}{4}$ deraf været udelukkende i Hans Majestæt Kongens Eje og derunder nydt en større borgerlig Frihed og en langt mildere Behandling end den øvrige Almue paa samme Tid, hvilket naturligviis igjen har vakt Aanden op af sin Dvale. Saa har der og stedse været Mænd til Bestyrere, der vare erklærede Fjender af alt Aands- og Legemsslaverie og som med deres oekonomisk politiske Hværv forenede udmærkede endog videnskabelige Kundskaber; deriblandt især en F. W. Trojel, der har store Fortjenester af Godset og stedse var Bondens og Almuens ligesaa kundskabsrige som drivtuge Ven og Forsvarer. Hvor der er saadanne Herskaber og saadanne Bestyrere, der svækkes betydeligt Klimaets Magt over Mennesket.«

I sin Omtale specielt af *Det kongelige Odsherredske Gods*, den nordlige Hovedpart af Odsherred, siger J. H. Larsen:

»Paa Godset er ualmindelig megen Husflid hos Qvindelkønnet. Der forfærdiges særdeles smukt Hvergarn, gode, tildels meget fine Lærreder, Lommetørklæder, smaae og store, strikkede og vævede Fruentimmer Hals- og Kastetørklæder, der meget søges. Almuen er meget driftig og virksom, har tillige noget aabent og tillidsfuldt i sin Adfærd. Qvindelkønnet passerer almindeligt for det smukkeste og meest belevne af Bondestanden i Sjælland. Som Tjenestefolk ere de udmærkede ved deres Troskab, Flid og Ordentlighed. Den som Literator indsigtfulde, vittige og tillige satiriske Skribent F. W. Trojel har igjennem en lang Række af Aar bestyret Godset og under hans humane Administration, der senere er fortsat, og ved den Liberalitet, hvorved han og efterfølgende Bestyrere bleve understøttede af Hs. Majestæt Kongen og det høje Kollegium, hvorunder Godset sorterer; tog Folkecharacteren denne heldige og ærefulde Vending.«